

Een Eerste Kamer zonder externe politieke bemoeienis is een even mooi als onrealistisch doel

Julien van Ostaaijen, mei 2011

Een Eerste Kamer die zonder teveel externe bemoeienis van politieke leiders haar werk doet, is een mooi maar onrealistisch doel. De Eerste Kamer is de afgelopen jaren namelijk steeds meer met de overige politiek op het Binnenhof verbonden geraakt. Toch zijn verbeteringen mogelijk.

Van de laatste keer dat ik in de Eerste Kamer was, alweer veel jaren geleden, herinner ik me de overlegkamer, een oude salon, inclusief pijpenrek voor 75 pijpen. Dat beeld past een beetje bij het beeld van de Eerste Kamer als ‘kamer van reflectie’, als een ‘achterkamertje’ waar wijze – vooral – heren wetsvoorstellen aan een maatschappelijke en juridische toets onderwerpen alvorens de Koningin haar handtekening zet. Niet de politieke waan van de dag, maar de ‘rechtmatigheid, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid’ van de wet staan centraal (aldus ook de Eerste Kamer zelf). Het is dit wat de Eerste Kamer uniek maakt.

Toch heeft die politieke ‘waan van de dag’ wel degelijk invloed op de Eerste Kamer en op haar meerwaarde. Dat blijkt allereerst uit de samenstelling. De Eerste Kamer is geen exclusief gezelschap meer. De eerste decennia na haar ontstaan in 1815 was de samenstelling van de Eerste Kamer een Koninklijke bevoegdheid. Vanaf 1848 werden de leden benoemd door Provinciale Staten, maar gekozen uit de hoogstaangeslagenen (mensen met veel geld zogezegd), om dat vanaf 1887 te verbreden met aanzienlijke ambten als hoogleraren, rechters en oud-politici. Pas in 1917 werden al dit soort beperkingen opgeheven. Toch waren er tot 1983 nog wat andere maatregelen die de afstand van de Eerste Kamer tot de meer zichtbare politiek, vooral te zien in de Tweede Kamer en bij het vormen van kabinetten, in stand hield. Dat waren dan met name de gefaseerde verkiezingen en de zesjarige zittingsduur.

Nu de Eerste Kamer in één keer vernieuwd wordt en zo dicht op de verkiezing van de Tweede Kamer volgt, wordt de band met de Tweede Kamer en het belang van een politiek gunstige meerderheid niet alleen zichtbaarder, maar ook haalbaarder. Het is voor de partijleiders gemakkelijker zich er meer mee te bemoeien. Niet verwonderlijk dus dat de Brabantse VVD-fractie vanuit ‘Den Haag’ werd geïnstrueerd om één stem voor de PVV uit te brengen, omdat dit na een ingewikkelde berekening het gunstigste bleek te zijn voor de regeringscoalitie.

Ook in de Eerste Kamer blijkt politieke druk geen uitzondering. Ed van Thijn, acht jaar lid van de Eerste Kamer, erkent de rol van ‘de overzijde’ (de Tweede Kamer). “Ook in de PvdA-fractie kwam het veelvuldig voor dat bij belangrijke wetsontwerpen de woordvoerders uit de Tweede Kamer, gevraagd of ongevraagd, advies kwamen uitbrengen, tot de fractievoorzitter aan toe.” Als jonge en ambitieuze politicus moet je dan wel stevig in je schoenen staan om niet aan die druk toe te geven, anders kan je politieke carrière op het Binnenhof wel eens snel afgelopen zijn. Overigens hebben niet alleen jonge Eerste Kamerleden belang bij een gunstig gestemde partijleiding. De afgelopen jaren hebben verschillende leden, zoals Job Cohen, Karla Peijs, Ab Klink, Eimert Van Middelkoop en meer recent Hans Hillen en Uri Rosenthal, op verzoek van hun partij de stap van Eerste Kamer naar de regering gemaakt (ook de overstap naar de Tweede Kamer komt voor, zoals recentelijk Gerard Schouw van D66).

Teveel externe partijpolitieke bemoeienis met het kiezen en functioneren van de Eerste Kamer draagt, kortom, niet bij aan haar eerder genoemde exclusieve onderscheidend vermogen, namelijk het zonder teveel externe partijpolitieke bemoeienis vanuit haar eigen kennis en

perspectief wetsvoorstellen beoordelen. Dat vermogen kan echter wel op een aantal manieren versterkt worden. Allereerst door de verkiezing zoveel mogelijk los van de Tweede Kamer verkiezing te koppelen. Een door de Provinciale Staten gekozen Eerste Kamer is daarvoor nog steeds een optie, maar een verkiezing door gemeenteraden is beter. Door het groter aantal raadsleden is bemoeienis vanuit 'Den Haag' moeilijker. Bovendien is de opkomst voor gemeenteraadsverkiezingen hoger en wordt op lokaal niveau het al dan niet aanwezige maatschappelijk nut van veel wetten beter gevoeld. Ook het weer gefaseerd verkiezen (bijvoorbeeld elke twee jaar de helft van de Eerste Kamer kiezen) kan het politieke belang dat nu bij één verkiezing sterk tot uiting komt, verkleinen.

Naast dergelijke verkiezingen moet ook de samenstelling van de Eerste Kamer de sfeer van onafhankelijkheid ademen. De aanwezigheid van ambitieuze politici die voor hun carrière nog teveel van de partijleiders uit de Tweede Kamer afhankelijk zijn, moet tot een minimum beperkt worden. Op die manier kan de Eerste Kamer de onafhankelijke kamer van reflectie zijn en blijven. Het komt uiteindelijk de wetgeving en de maatschappij ten goede dat beide Kamers met hun eigen unieke kenmerken, samenstelling en toetsingskader ons belang vertegenwoordigen bij het beoordelen van wetsvoorstellen.

Julien van Ostaaijen is onderzoeker en docent bestuurskunde aan de universiteit van Tilburg. Hij houdt zich vooral bezig met lokaal bestuur, burgerparticipatie en politieke protestpartijen.